

Princip nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima

Države su u obavezi da zaštite žrtve trgovine ljudima od krivičnog gonjenja i kažnjavanja za nezakonita dela počinjena u toku ili kao posledica njihove situacije trgovine ljudima.

Princip nekažnjavanja predstavlja takav pristup borbi protiv trgovine ljudima koji je usmeren na žrtvu i zaštitu ljudskih prava žrtava. Kažnjavanje žrtava trgovine ljudima za dela počinjena kao rezultat njihove situacije u lancu trgovine ljudima je u suprotnosti sa obavezom svake države da prizna prava žrtava i obezbedi podršku, zaštitu i efikasne pravne lekove. Takvo kažnjavanje predstavlja uskraćivanje pristupa pravdi za žrtve trgovine ljudima i sprečava njihov oporavak.

Na koja krivična/ prekršajna dela princip nekažnjavanja može da se primeni?

Princip nekažnjavanja se primenjuje na krivična, građanska, administrativna i imigraciona protivpravna dela. Svaka nezakonita radnja u vezi sa trgovinom ljudima koju izvrši žrtva trgovine ljudima ima mogućnost nekažnjavanja, bez obzira na težinu ili ozbiljnost počinjenog dela. Nažalost, ne poštuju sve zemlje ovu međunarodnu preporuku, a neke isključuju određena krivična dela u svom nacionalnom zakonodavstvu

Primeri statusnih protivpravnih dela (lista nije konačna):

- Neregularni migracioni status: neregularan ulazak ili boravak
- Neposedovanje isprava
- Posedovanje lažnog ličnog dokumenta
- Neregularan radni status: rad bez ovlašćenja/radne dozvole
- Kršenje administrativnih zakona, uključujući norme vezane za javni red ili prostituciju (uključujući posredovanje)

Zašto bi trebalo primeniti princip nekažnjavanja? (Obrazloženje)

- Žrtva trgovine ljudima radi bez stvarne autonomije zbog situacije trgovine ljudima, žrtva nije odgovorna za izvršenje ovih dela i stoga ne odgovara.
- Zaštita ljudskih prava žrtava i izbegavanje dalje viktimizacije i traumatizacije.
- Ohrabriti žrtve da prijave zločin i da budu svedoci u krivičnim postupcima protiv počinitelaca – što dovodi do većeg krivičnog gonjenja i suzbijanja nekažnjivosti među trgovcima ljudima.

Posledice neprimenjivanja principa nekažnjavanja kod žrtava trgovine ljudima

Kada su žrtve trgovine ljudima u fokusu vlasti kao prestupnici, često nisu prepoznate kao žrtve, što može dovesti do pogrešnog krivičnog gonjenja, osude i kazne. Propust vlasti da primeni princip nekažnjavanja dovodi do sekundarne viktimizacije i uskraćivanja njihovih prava kao žrtve trgovine ljudima. Ovaj propust vlasti može dalje dovesti do negativnih efekata na mogućnost podnošenja

zahteva za azil, kao i na socijalnu pomoć, zapošljavanje i starateljstvo nad decom. Opravdani strah žrtava od krivičnog gonjenja i kazne sprečava ih da traže zaštitu i obeshrabruje ih da se jave i sarađuju sa organima za sprovođenje zakona.

Neidentifikacija žrtve će dovesti do toga da žrtvi budu uskraćena prava, kao i da tužilaštvo bude uskraćeno za neophodnog svedoka u postupku protiv trgovca ljudima. **Kada se princip nekažnjavanja ne primenjuje pravilno, države na taj način doprinose nekažnjivosti trgovaca ljudima.**

Obaveze Države prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima

Na osnovu pozitivnih obaveza država prema članu 4 EKLJP i prava na pravično suđenje prema članu 6(1) EKLJP, **države imaju dužnost da obezbede delotvornu primenu principa nekažnjavanja** (V.C.L. i A.N. v. UK). Kažnjavanje žrtava trgovine ljudima za dela počinjena kao rezultat njihove situacije trgovine ljudima je u suprotnosti sa obavezama država da priznaju prava žrtava i pruže podršku, zaštitu i efikasne pravne lekove. Takvo kažnjavanje je u suprotnosti sa obavezom države da istraži i procesuiraju odgovorne za trgovinu ljudima. **Kada se žrtve trgovine ljudima, a ne počinioci, optužuju, procesuiraju i kažnjavaju, državni organi doprinose nekažnjivosti trgovaca ljudima i podrivaju borbu protiv trgovine ljudima.**

Evropski sud za ljudska prava u značajnom slučaju V.C.Č i A.N. protiv UK:

“krivično gonjenje žrtava trgovine ljudima bilo bi štetno po njihov fizički, psihološki i društveni oporavak i moglo bi potencijalno izložiti žrtve retarumatizaciji i riziku od ponovnog trafikinga”.¹

Relevantno Evropsko zakonodavstvo za određivanje i primenu principa nekažnjavanja žrtava

- Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima: član 26
- Direktiva EU o trgovini ljudima 2011/36/EU: član 8
- Protokol 29 MOR uz Konvenciju o prinudnom radu: član 4(2)

Ovi instrumenti obavezuju države da obezbede mogućnost da se žrtve-okrivljeni ne gone i da im se ne izriču kazne usled primene princip nekažnjavanja. Da bi delovali u skladu sa ovim obavezujućim instrumentima, odredbe se moraju tumačiti u dobroj nameri, što znači da države treba da im daju stvarno i praktično dejstvo. **To dalje znači da države moraju preduzeti neophodne korake kako bi osigurale primenu principa nekažnjavanja u konkretnim odgovarajućim slučajevima.** Države imaju diskreciono pravo kako da ispune ovu obavezu.

Primena principa nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima

Načelo nekažnjavanja treba široko shvatiti, ono štiti žrtve od optužbi, pritvora, krivičnog gonjenja i kažnjavanja.² Ovo uključuje osude i druge mere koje u stvari predstavljaju kaznu. Samo ublažavanje kazne nije u skladu sa obavezom nekažnjavanja, jer je svaka osuda žrtve u suprotnosti sa neodgovornošću žrtve za konkretno delo.

Efekte primene principa u različitim fazama postupka:

- Trenutno obustavljanje postupka.
- Trenutno puštanje žrtve iz pritvora (pretkrivičnog ili imigracionog) pritvora.
- Ukidanje pogrešne presude kaznom zatvora ili administrativne/civilne/imigracione presude.

¹ V.C.L. and A.N. v. the UK, § 159.

² EU Directive, [recital 14](#); CoE Convention, [Meeting Committee of the Parties, p. 12](#); [OSCE Recommendations, par. 14](#).

- Brisanje krivičnog dosijea žrtava, uključujući brisanje svih povezanih krivičnih dosijea i oslobađanje od bilo kakvih nezakonitih sankcija nametnutih na osnovu administrativnog, građanskog ili imigracionog zakona (novčane kazne, itd.).
- Pravni lekovi, uključujući kompenzaciju od strane države za nezakonito zadržavanje

Nacionalno zakonodavstvo Republike Srbije

Republika Srbija nema jedinstven zakon kojim je konkretno definisan princip nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima, ali postoje određena međunarodna i nacionalna pravna dokumenta koja se mogu primeniti u ovom slučaju.

Sledeći zakoni pružaju osnov za tumačenje i primenu principa nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima:

- Krivični zakonik ljudima i to odredbama iz članova 18-21 koja se odnose na *delo malog značaja, nužna odbrana, krajnja nužda, sila i pretnja*; kao i član 23 *neuračunljivost*
- Instrukcija o uslovima za odobrenje privremenog boravka stranim državljanima žrtvama trgovine ljudima
- Zakon o krivičnom postupku član 283 i odredbu *o odlaganju krivičnog gonjenja*, kao i član 284 koji predviđa *odbacivanje krivične prijave* od strane javnog tužioca ako prijavljeno krivično delo nije delo za koje se goni po službenoj dužnosti.

Published by La Strada International, P.O. Box 15865, 1001 NJ Amsterdam, The Netherlands.
www.lastradainternational.org

Copyright: "All rights reserved. The contents of this publication may be freely used and copied for educational and other non-commercial purposes, provided that any such reproduction is accompanied by an acknowledgement of La Strada International as the source."

Cite as: La Strada International, Explanatory Brief: The Non-Punishment Principle, February 2024.

Author: Merel Brouwer
La Strada International